

BEVEZETÉS

Az elmúlt száz évben a műszaki haladás képessé tette az embereket arra, hogy a természeti környezetet mélyrehatóan megváltoztassák. Ezek a beavatkozások jelentős mértékben javították az életfeltételeket. Sajnos a kedvezőtlen hatásokat hosszú időn keresztül nem vették figyelembe, de legalábbis nem ismerték fel teljes egészükben. Ennek következménye a mai környezeti válság, melyet a következő területeken figyelhetünk meg:

1. A városiasodás egyre nagyobb életteret követel, ami végül is életellenessé válik: a szennyezett levegő, a zaj, az idegrendszeret érő túlzott ingerek (gyorsaság, szűkösség), a mozgáslehetőségek szűkülése stb. Ezek következményei a civilizációs betegségek. Megvan az a veszély is, hogy a városi peremkerületekben a fejlődés rendezetlen (pl. az ipartelepek és a lakótelepek összekeveredése) lesz.

2. Az ipari robbanás állandóan növekvő nyersanyagszükséglethez és túlságosan nagy energia-felhasználáshoz vezet. Ezzel távlatilag növekszik a tartalékok kimerülésének veszélye.

3. A modern fogyasztói társadalomban növekszik a rövid életű javak fogyasztása, ezért túlságosan felhalmozódik a hulladék.

4. Egyes termelési eljárások környezetkárosító hatásúak (szennyezett vizet, gázokat bocsátanak ki).

5. A fogyasztók közömbössége is hozzájárul a környezet romlásához (rosszul szabályozott „olajfűtés”, a benzinmeghajtású járművek esztelen használata, az „eldobó” mentalitás).

Az ökológiai-ökonómiai körforgásból a környezetvédelem négy célja vezethető le:

- a természeti tartalékok felhasználásának korlátozása;
- a nem kívánt hulladékanyagok természetbe jutásának korlátozása;
- az ökológiai rendszer regeneráló képességének növelése;
- az újrahasznosítás (recycling) támogatása (recyclingnek, újrahasznosításnak nevezzük a nem kívánt maradék anyag visszaforgatását a természeti tartalékba).

Az 1992. júniusában Rio de Janeiróban megrendezett környezetvédelmi csúcskonferencia azt a globális célt fogalmazta meg, hogy a környezet megvédésére irányuló minden erőfeszítést a Föld életképességének és változatosságának megőrzésére kell összpontosítani.

Ezt a célt konkrét cselekvési stratégiák egészítik ki:

A környezetszennyezés elkerülése

Ha abból indulunk ki, hogy a megelőzés egyszerűbb, mint a gyógyítás, a fejlett ipari országoknak drasztikusan korlátozniuk kell a szennyező anyagok kibocsátását. Elsősorban az USA és Európa kell, hogy erőteljesen csökkentse az ún. „üvegház-hatást” okozó gázok (pl. CO₂, SO₂) kibocsátását, mivel együttesen ők bocsátják ki e káros gázok 80 százalékát.

Az ökológia rendszer megőrzése

E célt az integrált föld- és vízkezeléssel lehet megváltoztatni. Sürgető a mezőgazdaság átállása az intenzívről az extenzív felhasználásra, a trópusi erdők kitermelésének csökkentése.

A biológiai sokféleség

Csak akkor maradhat fenn, ha elég nagy, összefüggő természetvédelmi területeket hozunk létre, amelyeken számszerűsíteni kell a fajfenntartáshoz szükséges egyes populációk minimumát.

A biológiai források gazdaságos felhasználása

Lépésről lépésre csökkenteni kell a fel nem újítható erőforrásoktól való függőségünket. Jelentős alapokat kell irányítani az alternatív energiaforrások (napenergia, szélenergia stb.) kutatására. A Riói Konferencia nyomatékosan rámutatott arra, hogy civilizációnk problémái nem oldhatók meg erőszakos technokrata programokkal. Civilizációnk az egész világot körbefogó sűrű hálónak vált, amelyben az egyes rendszerek hatást gyakorolnak egymásra. Ezek a kölcsönhatások lehetnek negatívak és hibásak, eredményezhetnek pusztulást, de lehetnek pozitívak és helyesek is, elvezethetnek egy magasabb szintű rendszerhez. A problémát az jelenti, hogy még nem ismerjük az együttélés új fokozatának szabályait.

Ha a környezeti problémákat a makróökonómia szintjén vizsgáljuk, a következő helyzeteket figyelhetjük meg:

1. Az egyes forrásokat (levegő, víz) még mindig szabad javaként kezelik, ezek tehát ingyen állnak rendelkezésre. Másoknak az ára a piaci viszonyok miatt (pl. a nyersanyagok nagy kínálata) igen alacsony, ezért sem a vállalkozásoknak, sem a fogyasztóknak nem áll érdekükben a takarékoskodás.

2. A káros hulladék anyagok kibocsátása a természetbe a vállalkozások és a fogyasztók számára kevésbé költséges (pl. gázok), ezért a környeztkárosítás ilyen formái ellen keveset teszünk. Az ökológiai környezet ebből eredő túlzott igénybevétele miatt a közösségnek el kell viselnie a termelés és a fogyasztás negatív külső hatásait. Mivel ezekért közvetlenül nem érzi magát felelősnek, nem is hajlandó a negatív külső hatások kiküszöbölésének költségét átvenni.

Elméletileg azért elgondolható, hogy ezt a problémát állami tiltalmak, közvetlen állami beavatkozás – ami megzavarja a piaci folyamatokat – nélkül oldjuk meg. Erre két út kínálkozik:

1. Le kell mondani az erőforrásoknak mint szabad javaknak a felhasználásáról;

2. A negatív külső hatások költségeit az okozónak kellene viselnie. Így a környeztkárosító termékek drágábbak, és kevésbé jól eladhatók lennének. Ezenkívül a vállalkozások számára vonzó lenne a környezetbarát termékek kifejlesztése, mert az alacsonyabb ár miatt többet adhatnának el belőlük. A mikroökonómiai szemlélet a vizsgálat központjába az egyes gazdasági szereplőket (háztartás, vállalkozás) állítja. Ezek a társadalom részei, és az utóbbi időben jelentős változásokon mentek át. Az iparilag fejlett országok lakosságának mind szélesebb rétegeiben drámaian megnőtt a környezeti veszélyeztettség tudata. A tömegkommunikációs eszközök tartósan szembesítik a közönséget a környezeti problémákkal. Sok fogyasztó már nem is hajlandó környezetszennyező terméket megvenni. Ez sok gazdasági vezetőt arra késztetett, hogy vállalkozásaikat ökológiai perspektívából is szemügyre vegyék. A vállalkozás ökológiai koncepciója a következő tipikus elemeket tartalmazza:

- ökológiai innovációk (pl. energia- és víztakarékossági programok, a csomagolóanyagok optimalizálása, a szállítási utak optimalizálása);
- ökológiai együttműködés (pl. a felhasználói együttműködés az energiaellátó rendszerekben, a hulladékok elhelyezésében és újrahasznosításában);
- ökológiai kommunikáció (pl. nyílt és korrekt kommunikáció a nyilvánossággal, a hatóságokkal). Az ökológiailag tudatos vezetésre érvényes az ajánlás: „Gondolkozz globálisan, cselekedj lokálisan!”